*Sifatli ta'lim-yorqin kelajak*
*ISSN: 3060-4761*

*TerDPI ILMIY XABARNOMASI*
*SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI*
*НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ*

*www.xabarnoma.terdpi.uz*

**UDK: 378.4:376.1**
**ORCID: 0009-0001-0209-6478**

# BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING SINFDAN TASHQARI DARS MASHG'ULOTLARIDA MAKTAB VA OILA O'RTASIDA PEDAGOGIK HAMKORLIKNI TAKOMILLASHTIRISH

**Toshtemirov Bekzod Faxriddin o'g'li,**
**Termiz davlat pedagogika inistituti**
**Jismoniy madaniyat va san'at fakulteti**

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining sinfdan tashqari dars mashg'ulotlarida maktab va oila o'rtasidagi pedagogik hamkorlikni takomillashtirish masalasi o'rganilgan. Tadqiqotda pedagogik hamkorlikning ta'lim jarayoniga ta'siri, ota-onalarning ishtiroki samaradorligi hamda o'qituvchi-ota-ona aloqalarining ahamiyati yoritilgan. Tajriba-sinov usuli asosida muhim amaliy natijalarga erishilgan.

**1. Tadqiqot maqsadi:** Boshlang'ich sinf o'quvchilarining sinfdan tashqari ta'lim jarayonida maktab va oila o'rtasidagi pedagogik hamkorlikni rivojlantirish yo'llarini aniqlash va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi tavsiyalar ishlab chiqish.

**2. Tadqiqot metodlari:** Ilmiy adabiyotlar tahlili, so'rovnoma, intervyu, eksperimental sinov, statistik tahlil, komparativ yondashuv.

**3. Tadqiqot natijalari:** So'rovnomalar va tajribaviy ishlar asosida ota-onalarning muntazam ishtiroki o'quvchilarning motivatsiyasi va faolligini 20-25 foizga oshirishi aniqlandi. Eksperimental guruh natijalari ota-onalarning ishtiroki ta'lim sifatiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi.

**4. Xulosalar:** Samarali pedagogik hamkorlik o'quvchilarda ijtimoiy faollik, bilimga bo'lgan qiziqish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Maktab va ota-onalar o'rtasidagi muntazam muloqot, moslashuvchan uchrashuvlar va interaktiv mashg'ulotlar orqali hamkorlikni kuchaytirish zarur.

**Kalit so'zlar:** pedagogik hamkorlik, ota-onalar bilan hamkorlik, sinfdan tashqari ta'lim, boshlang'ich sinf, ta'lim sifati.

# УЛУЧШЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ШКОЛЫ И СЕМЬИ ВО ВНЕКЛАССНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

**Аннотация.** В данной статье рассматривается совершенствование педагогического взаимодействия между школой и семьей в рамках внеурочной деятельности младших школьников. В исследовании анализируется влияние сотрудничества с родителями на учебный процесс, эффективность участия родителей, а также значимость взаимодействия между учителями и семьями. Исследование проводилось с использованием экспериментальных методов.

**1. Цель исследования:**Выявить пути развития педагогического взаимодействия между школой и родителями в рамках внеурочной деятельности младших школьников и разработать рекомендации по повышению эффективности учебного процесса.

**2. Методы исследования:**Анализ научной литературы, анкетирование, интервью, эксперимент, статистическая обработка, сравнительный анализ.

**3. Результаты исследования:**Участие родителей в образовательной деятельности повысило мотивацию и активность учащихся на 20–25%. Экспериментальная группа показала, что вовлеченность родителей оказывает значительное положительное влияние на качество образования.

**4. Выводы:**Эффективное педагогическое взаимодействие способствует развитию социальной активности, интереса к учебе и самостоятельного мышления у учащихся. Необходимо усилить сотрудничество между школой и семьей через регулярные встречи, гибкие формы общения и интерактивные мероприятия.

**Ключевые слова:** педагогическое сотрудничество, взаимодействие с родителями, внеклассное обучение, начальная школа, качество образования.

## IMPROVING PEDAGOGICAL COOPERATION BETWEEN SCHOOL AND FAMILY IN OUT-OF-CLASS ACTIVITIES OF PRIMARY STUDENTS

**Annotation.** This article explores the improvement of pedagogical cooperation between school and family during extracurricular activities of primary school students. The study examines the impact of parental involvement on the learning process, the effectiveness of parent-teacher communication, and highlights the importance of collaborative engagement. An experimental method was applied to obtain measurable outcomes.

**1. Research purpose:**To identify effective strategies for enhancing pedagogical cooperation between schools and families in out-of-class activities of primary students and to develop recommendations for improving the quality of education.

**2. Research methods:**Literature analysis, surveys, interviews, experimental trials, statistical analysis, and comparative methods.

**3. Research results:**The findings showed that consistent parental participation increased students' motivation and engagement by 20–25%. Results from the experimental group confirmed the significant positive effect of parental involvement on educational quality.

**4. Conclusions:**Effective pedagogical cooperation fosters social activity, academic interest, and independent thinking in students. It is essential to strengthen school-family communication through regular meetings, flexible formats, and interactive sessions.

**Key words:** pedagogical cooperation, parent-teacher interaction, extracurricular education, primary school, education quality.

**KIRISH.** Zamonaviy ta'lim jarayonida maktab va oila o'rtasidagi pedagogik hamkorlik muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim-tarbiyasida ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasidagi samarali hamkorlik o'quvchilarning bilim olish jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ammo amaliyot shuni ko'rsatadiki, sinfdan tashqari mashg'ulotlarda maktab va oila o'rtasidagi hamkorlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. Bu esa o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirishda muayyan muammolarni keltirib chiqaradi. [1,2,5]

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ota-onalar va pedagoglar hamkorligining yetarli emasligi natijasida o'quvchilarning sinfdan tashqari ta'lim jarayonida faol ishtirok etish darajasi pasayishi, o'quv motivatsiyasi sustlashishi va ijtimoiy moslashuv jarayonida qiyinchiliklarga duch kelishi kuzatiladi. Shu sababli, boshlang'ich sinf o'quvchilarining

sinfdan tashqari dars mashg‘ulotlarida maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni takomillashtirish dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining sinfdan tashqari mashg‘ulotlarida pedagogik hamkorlikni rivojlantirishning muhim jihatlari o‘rganiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni samarali tashkil etish yo‘llarini tahlil qilish hamda ularning ta’lim jarayoniga ta’sirini baholashdir.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

- Sinfdan tashqari dars mashg‘ulotlarida pedagogik hamkorlikning ahamiyatini aniqlash;
- Maktab va oila o‘rtasidagi hamkorlikning hozirgi holatini o‘rganish;
- Pedagogik hamkorlikni rivojlantirish bo‘yicha samarali usullarni tavsiya etish;
- Taklif etilgan usullarning amaliyotdagi samaradorligini baholash.

Tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta’lim jarayonini yanada samarali tashkil etish, ularning bilim olish jarayoniga ota-onalar ishtirokini kengaytirish va ta’lim sifati oshishiga xizmat qiladi.

**ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR.** Maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlik masalasi turli ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Xususan, pedagogik psixologiya va ta’lim metodikasi sohasidagi olimlar ota-onalar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi hamkorlikning ta’lim sifatiga ta’siri haqida fikr bildirganlar. Tadqiqotlarda ta’kidlanishicha, samarali pedagogik hamkorlik o‘quvchilarning akademik natijalarini yaxshilash, ularda mustaqil fikrlash va mas’uliyat hissini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Mahalliy tadqiqotlarda esa, ota-onalar va maktab o‘rtasidagi hamkorlikning mavjud holati, uning to‘siqlari va istiqbollari o‘rganilgan. Ba’zi manbalarda ota-onalarning ta’lim jarayonidagi ishtiroki yetarli darajada emasligi va bu holat o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi ta’kidlangan. Shuningdek, sinfdan tashqari dars mashg‘ulotlarining pedagogik ahamiyati va uni yanada samarali tashkil etish usullari ham adabiyotlarda yoritilgan.

Jahon tajribasiga nazar tashlasak, rivojlangan mamlakatlarda maktab va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash uchun maxsus dasturlar va platformalar joriy etilgan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ota-onalar o‘z farzandlarining ta’lim jarayonida faol ishtirok etgan hollarda ularning o‘zlashtirish darajasi va ijtimoiy moslashuvi sezilarli darajada yaxshilanadi.

Mazkur tadqiqotda maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni takomillashtirish jarayonini o‘rganish uchun quyidagi tadqiqot metodlari qo‘llanildi:

Mavjud ilmiy adabiyotlar, normativ hujjatlar va tajribaviy ma’lumotlar tahlil qilinib, ularning asosiy jihatlari sintez qilindi. Ushbu metod orqali pedagogik hamkorlikning samarali shakllari va usullari aniqlab chiqildi.

Maktab o‘qituvchilari va ota-onalar orasida so‘rovnomalar o‘tkazilib, pedagogik hamkorlikning mavjud holati va muammolari o‘rganildi. Shuningdek, tajribali pedagoglar bilan intervyular tashkil etilib, ularning fikrlari umumlashtirildi.

Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda maktab va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash bo‘yicha maxsus metodik tavsiyalar sinovdan o‘tkazildi. Eksperimental guruh va nazorat guruhi natijalari taqqoslanib, samaradorlik baholandi. [1,2,4]

Tadqiqot davomida yig‘ilgan ma’lumotlar statistik jihatdan qayta ishlanib, pedagogik hamkorlikning ta’lim sifatiga ta’siri aniqlandi. Olingan natijalar diagramma va jadvallar orqali ifodalandi.

Mazkur metodlar yordamida o‘rganilgan mavzu bo‘yicha aniq ilmiy xulosalar chiqarilib, maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni yanada

takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

**NATIJALAR VA MUHOKAMA.** Tadqiqot davomida boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikning mavjud holati o‘rganildi. So‘rovnomalar natijalariga ko‘ra, ota-onalarning **65 foizi** farzandlarining ta’lim jarayonida yetarlicha ishtirok etmasligi aniqlandi. Shuningdek, o‘qituvchilarning **72 foizi** ota-onalar bilan muntazam hamkorlik qilishda qiyinchiliklarga duch kelishini ta’kidladi.

**1-jadval. Pedagogik hamkorlikning mavjud holati bo‘yicha so‘rovnoma natijalari**

| Ko‘rsatkich | Ha (%) | Yo‘q (%) |
|---|---|---|
| Ota-onalar farzandlarining ta’lim jarayonida faol ishtirok etadimi? | 35% | 65% |
| O‘qituvchilar ota-onalar bilan muntazam hamkorlik qila oladimi? | 28% | 72% |
| Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda ota-onalar qatnashadimi? | 40% | 60% |

Bu natijalar shuni ko‘rsatadiki, ota-onalar va maktab o‘rtasidagi hamkorlik yetarlicha samarali emas va bu o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Pedagogik hamkorlikni rivojlantirish bo‘yicha tajriba natijalari.

Tadqiqot davomida pedagogik hamkorlikni yaxshilash maqsadida sinfdan tashqari mashg‘ulotlarga ota-onalarni faol jalb etish bo‘yicha eksperimental sinov o‘tkazildi. Tajriba natijalariga ko‘ra, ota-onalar muntazam ishtirok etgan guruhda o‘quvchilarning ta’limga bo‘lgan qiziqishi sezilarli darajada oshdi.

**2-jadval. Tajriba natijalari bo‘yicha o‘quvchilarning faollik darajasi**

| Guruh | Tajribadan oldin (%) | Tajribadan keyin (%) | O‘zgarish (%) |
|---|---|---|---|
| Nazorat guruhi (ota-onalar ishtirokisiz) | 50% | 55% | +5% |
| Eksperimental guruh (ota-onalar ishtiroki bilan) | 52% | 78% | +26% |

Natijalardan ko‘rinib turibdiki, ota-onalar ishtirok etgan sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda o‘quvchilarning faolligi va darsga qiziqishi sezilarli darajada oshgan. Bu esa pedagogik hamkorlikning samaradorligini tasdiqlaydi. [1,3,4,]

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ota-onalar va maktab o‘rtasidagi samarali pedagogik hamkorlik boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta’lim sifatini yaxshilashda muhim rol o‘ynaydi. Olingan natijalarga asoslanib, quyidagi muhim xulosalarni chiqarish mumkin:

1. Ota-onalarning ta’lim jarayonida muntazam ishtirok etishi o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.
2. Pedagogik hamkorlikning samaradorligi ota-onalarning pedagogik bilim darajasi va maktab bilan muloqot darajasiga bog‘liq.
3. Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda interaktiv va jamoaviy faoliyat turlarini qo‘llash ota-onalarning ishtirokini oshirishga xizmat qiladi.
4. Pedagogik hamkorlikni kuchaytirish uchun maktab va ota-onalar o‘rtasida muntazam uchrashuvlar, treninglar va seminarlar tashkil etish lozim.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar

ishlab chiqildi. Ushbu tavsiyalar keyingi bo‘limda batafsil yoritiladi. [1,3,4,6]

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining sinfdan tashqari mashg‘ulotlarida maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni mustahkamlash ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi. Ushbu muhokama bo‘limida tadqiqot natijalari tahlil qilinib, ularning ta’lim jarayoniga ta’siri haqida xulosa chiqariladi.

Tadqiqot jarayonida olingan ma’lumotlar ota-onalar ta’lim jarayonida faol ishtirok etgan hollarda o‘quvchilarning bilim olish darajasi, motivatsiyasi va ijtimoiy faolligi sezilarli darajada oshishini tasdiqlaydi. Eksperimental guruh natijalari shuni ko‘rsatdiki, ota-onalar sinfdan tashqari mashg‘ulotlarga jalb qilinganida:

- O‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasi **20-25 foizga** yaxshilangan;
- Ularning mustaqil ishlash qobiliyati va kreativ fikrlash darajasi oshgan;
- Darsga va bilim olishga bo‘lgan qiziqish kuchaygan.

Boshqa tomondan, ota-onalarning ta’lim jarayonida ishtiroki yetarlicha bo‘lmagan hollarda o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan munosabati pasayishi, bilim olish jarayonida sustkashlik kuzatilishi aniqlandi. Shu sababli, pedagogik hamkorlikning o‘quvchilarning rivojlanishiga bevosita ta’sir qilishi ushbu tadqiqot asosida yana bir bor tasdiqlandi. [4,5,6]

O‘tkazilgan tadqiqot natijalarini tahlil qilgan holda, ota-onalar va maktab o‘rtasidagi pedagogik hamkorlik jarayonida quyidagi asosiy muammolar aniqlangan:

1. **Ota-onalarning bandligi** – Ko‘pgina ota-onalar ish bilan band bo‘lib, farzandlarining sinfdan tashqari mashg‘ulotlariga vaqt ajratishda qiyinchiliklarga duch keladilar. **Hal etish yo‘li:** Maktab va o‘qituvchilar tomonidan ota-onalar uchun moslashuvchan hamkorlik shakllarini (masalan, onlayn platformalar, kechki seminarlar, uy vazifalari monitoringi) taklif etish.
2. **Ota-onalarning pedagogik bilim darajasi yetarli emasligi** – Ba’zi ota-onalar ta’lim jarayonida qanday qatnashish kerakligini yaxshi tushunmaydilar. **Hal etish yo‘li:** Maktab tomonidan maxsus seminarlar, vebinarlar va maslahat markazlarini tashkil etish.
3. **O‘qituvchilar va ota-onalar o‘rtasidagi muloqot yetarli emasligi** – Ota-onalar va o‘qituvchilar orasida doimiy axborot almashinuvi yo‘qligi pedagogik hamkorlikning samaradorligini pasaytiradi. **Hal etish yo‘li:** Maktab va ota-onalar o‘rtasida muntazam uchrashuvlar, ota-onalar uchun elektron kundaliklar va ijtimoiy tarmoqlarda maxsus guruhlar tashkil etish.
4. **Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarning ota-onalar uchun jozibador emasligi** – Ota-onalar darsdan tashqari mashg‘ulotlarni faqat farzandlariga tegishli deb o‘ylab, ularga faol qo‘shilishmaydi. **Hal etish yo‘li:** Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda ota-onalarni faollashtirish uchun o‘ziga xos dasturlar ishlab chiqish, oilaviy tanlovlar va ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarni yo‘lga qo‘yish. [5,6]

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikning mustahkamlanishi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta’lim jarayonidagi muvaffaqiyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, pedagogik hamkorlik faqat maktabning emas, balki ota-onalarning ham mas’uliyatini oshirib, ta’lim jarayoniga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Olingan natijalarga asoslanib, pedagogik hamkorlikni mustahkamlash bo‘yicha quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Maktab va ota-onalar o‘rtasida axborot almashinuvi tizimini takomillashtirish
- Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarga ota-onalarni faol jalb qilish

• Ota-onalar uchun pedagogik bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish

• Hamkorlik shakllarini diversifikatsiya qilish, moslashuvchan formatlarni joriy etish

Bu tavsiyalar pedagogik hamkorlikning samaradorligini oshirishga xizmat qilib, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi kutilmoqda. [4,6]

**XULOSA.** Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining sinfdan tashqari mashg‘ulotlarida maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni takomillashtirish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ota-onalarning ta’lim jarayonida ishtiroki o‘quvchilarning bilim olish motivatsiyasi va faolligini oshirishi aniqlandi. Ota-onalar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi hamkorlikning hozirgi holati tahlil qilinib, asosiy muammolar aniqlandi. Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarga ota-onalarni jalb qilish bo‘yicha amalga oshirilgan eksperiment ijobiy natijalar berganligi tasdiqlandi. Ota-onalarning pedagogik hamkorlikka jalb qilinishi o‘quvchilarning ta’lim sifatini yaxshilaydi. Ularning ta’lim jarayonida muntazam ishtirok etishi farzandlarining bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Maktab va ota-onalar o‘rtasidagi muloqot tizimini rivojlantirish zarur. Buning uchun onlayn platformalar, elektron kundaliklar va maxsus uchrashuvlar tashkil qilish muhimdir. Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarni oilaviy formatda tashkil etish samaradorlikni oshiradi. Jamoaviy faoliyat orqali ota-onalar va o‘quvchilar o‘rtasidagi bog‘liqlik kuchayadi. Pedagogik hamkorlikni rivojlantirish uchun ota-onalar uchun maxsus trening va seminarlar tashkil etish lozim. Bu orqali ularning pedagogik bilim va ko‘nikmalari oshiriladi.[1,3]

Mazkur tavsiyalarni amalga oshirish orqali maktab va oila o‘rtasidagi pedagogik hamkorlikni yanada rivojlantirish, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta’lim sifatini oshirish hamda ularning ijtimoiy va akademik muvaffaqiyatlarini ta’minlash mumkin bo‘ladi

.

## ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Hasanboyeva M., Raxmonov A. Boshlang‘ich ta’limda pedagogik hamkorlik asoslari. – T.: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2018. – 256 bet. (Fundamentals of Pedagogical Cooperation in Primary Education – Tashkent: National Encyclopedia of Uzbekistan, 2018. – p. 256).

2. Mavlonova R. Pedagogik hamkorlik: nazariya va amaliyot. – T.: Fan, 2015. – 210 bet. (Pedagogical Cooperation: Theory and Practice – Tashkent: Science, 2015. – p. 210).

3. Vygotsky L. S. Pedagogical Psychology. – New York: Routledge, 1997. – p. 348.

4. Shonazarov S. O‘quvchilarning mustaqil ta’lim olish jarayonida ota-onalar ishtirokining o‘rni. – Samarqand: SamDU, 2019. – 178 bet. (The Role of Parental Involvement in Students’ Independent Learning Process – Samarkand: SamDU, 2019. – p. 178).

5. Epstein J. L. School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools. – New York: Routledge, 2011. – p. 384.

6. Komilov I. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tarbiyaviy faoliyatini shakllantirishda maktab va oila hamkorligi. – T.: O‘zbekiston pedagogika instituti, 2020. – 192 bet. (School and Family Cooperation in the Formation of Educational Activities of Primary School Students – Tashkent: Uzbekistan Pedagogical Institute, 2020. – p. 192).

7. http://uz.infocom.uz/2013/07/01/telefon-va-telefon-aloqasining-rivojlanish-tarixi/ (Accessed: March 2025)